

KANSALLINEN METSÄOHJELMA 2015:N (KMO 2015) VÄLIARVIOINNIN TEHTÄVÄKUVAUS

1 Arvioinnin tausta

Vuoteen 2015 ulottuva Kansallinen metsäohjelma 2015 (KMO 2015) on valtioneuvoston vuonna 2008 hyväksymä strateginen toimenpideohjelma, jolla huolehditaan metsien taloudellisesta, ekologisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta kestäväydestä sekä edistetään monipuolista metsiin perustuvaa hyvinvointia. Ohjelman toteutuksesta vastaa maa- ja metsätalousministeriö tukenaan laajapohjainen kansallinen metsäneuvosto, sen sihteeristö ja kuusi työryhmää (metsäteollisuuden ja -talouden kilpailukykyiset toimintaedellytykset, metsien ilmasto- ja energiahyödyt, metsien monimuotoisuus ja ympäristöhyödyt, metsien käyttö virkistykseen ja kulttuurin lähteenä, metsäalan osaaminen ja hyväksyttävyyys sekä kansainvälinen metsäpolitiikka). Lisäksi kukin hallinnonala vastaa ohjelman toimeenpanosta oman toimialansa osalta toimimalla samalla yhteistyössä muiden hallinnonalojen ja sidosryhmien kanssa.

KMO 2015 laadittiin avoimena prosessina ja samaa menettelyä on pyritty noudattamaan myös sen toteuttamisessa, seurannassa ja kehittämisessä. Metsäohjelman toteutumista seurataan vuosittain ja metsäneuvoston raporteissa ja varsinaisissa seurantaraporteissa kuvataan tavoitteiden toteutumista. Metsäkeskusten johdolla ja alueellisten metsäneuvostojen tuella on laadittu alueelliset metsäohjelmat (AMO) vuosiksi 2006-2010. AMO:t on tarkistettu syksyllä 2008. Uusien AMO:ien laadinta kaudelle 2011-2016 aloitetaan syksyllä 2009. Sekä kansallisissa että alueellisissa metsäneuvostoissa on laaja metsätalouden ja sidosryhmien edustus.

Valtioneuvosto hyväksyi KMO 2015 -periaatepäätöksen yhtä aikaa Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman 2008-2016 (METSO) periaatepäätöksen kanssa. METSO -ohjelman toteutuksesta vastaavat ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö. Toimintaohjelman linjaukset sisältyvät myös KMO 2015:n metsien ekologista kestävyttä koskeviin linjauksiin. Linjauksissa huomioidaan Euroopan metsien suojelemista käsittelevien ministerikonferenssien metsien monimuotoisuutta koskevat päätökset. METSO -ohjelman väliarviointi tehdään lomittain KMO:n väliarvioinnin kanssa.

KMO 2015:n edeltäjä Kansallinen metsäohjelma 2010 arvioitiin vuosina 2002 ja 2004-2005. Ensimmäisessä väliarvioinnissa tarkasteltiin ohjelmaprosessin toimivuutta, ja toisessa selvitettiin tavoitteiden saavuttamista sekä tehtiin vertailu eurooppalaisista kansallisista metsäohjelmista. Kansallinen metsäohjelma päätettiin tarkistaa metsäsektorin toimintaympäristön voimakkaan muutoksen takia kesällä 2005. KMO 2015:lle on tehty ennakoarviointi, jonka tavoitteena oli parantaa ohjelman laadinnan, sisällön ja toimeenpanon laatua ja tehokkuutta.

Metsäohjelmien tarpeellisuus tuotiin ensi kerran esiin Rion metsäperiaatteissa vuonna 1992. Sen jälkeen niiden merkitystä on korostettu muun muassa hallitustenvälisessä metsäpaneelissa (IPF) ja metsäfoorumissa (IFF), YK:n metsäfoorumissa (UNFF) ja Euroopan metsäministerikokouksissa (MCPFE). Kansallisille metsäohjelmille on pyritty laatimaan yhteisiä periaatteita myös COST Action E19 -ohjelmassa.

KMO 2015:n laadinnassa otettiin huomioon Euroopan metsäministerikokouksessa (Wien 2003) sovitut kansallisten metsäohjelmien eurooppalaiset periaatteet, joiden mukaan kansalliset metsäohjelmat muodostavat *osallistavan, kokonaisvaltaisen, sektorien välisen ja*

jatkuvasti kehittyvän kansallisen ja/tai paikallisen tason poliittisten linjausten suunnittelu-, toimeenpano-, seuranta- ja arviointiprosessin, joka parantaa metsien kestävän hoidon ja käytön edelleen kehittämistä ja edistää yleisesti kestävä kehitystä. Kansallinen metsäohjelma perustuu pitkän aikavälin sitoutumiseen korkealla poliittisella tasolla, käyttää parhaalla mahdollisella tavalla hyväksi olemassa olevia voimavaroja ja tukee henkisten, inhimillisten ja institutionaalisten voimavarojen kehittämistä metsien kestävän hoidon ja käytön alueella. Periaatteet on esitetty tarkemmin 11-kohtaisessa listassa. COST E19 -hankkeessa käsiteltiin paljolti näitä samoja tekijöitä, mutta niistä valittiin neljä keskeisintä metsäohjelmien peruselementeiksi.

2 Arvioinnin tavoite ja tulosten hyödyntäminen

KMO 2015:n väliarvioinnin tavoitteena on valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti tarkastella tarvetta muuttaa ohjelman painotuksia toimintaympäristön muutosten vuoksi, ohjelman toimenpiteiden vaikuttavuutta ja riittävyttä suhteessa tavoitteisiin sekä ohjelman toimeenpanon kehittämistarpeita. Arvioinnissa tulee tarkastella koko KMO-prosessia ja siihen läheisesti liittyviä ohjelmia relevanteilta osin (esim. Metsätalouden strateginen ohjelma (MSO), alueelliset metsäohjelmat metsäneuvostoineen, METSO -ohjelma).

Arvioinnin tuloksia hyödynnetään keskustelussa ohjelman muutostarpeista, maa- ja metsätalousministeriön tulevaisuuskatsauksessa, tulevia eduskuntavaaleja ja seuraavaa hallitusohjelmaa varten tehtävissä kannanotoissa sekä alueellisessa metsäohjelmatyössä kaudelle 2011-2015.

3 Arvioinnin tehtäväkuvaus

KMO 2015:n väliarvioinnin osa-alueet ovat:

1. Toimintaympäristön muutos
2. Tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuminen
3. Prosessi
4. Kehittämisehdotukset.

Osa-alueisiin liittyviä kysymyksiä ovat esimerkiksi:

1. Toimintaympäristön muutos

Millaisia muutoksia metsäalan toimintaympäristössä on tapahtunut ja kuinka ne tulisi huomioida ohjelmatyössä? Ovatko KMO 2015:n linjaukset oikean suuntaisia ja ajanmukaisia? Millaisia korjauksia tulisi tehdä ja millaisia korjausvaihtoehtoja olisi?

2. Tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuminen

Mitkä ovat keskeisimmät onnistumiset ja puutteet ohjelman päätavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisessa? Miksi on onnistuttu? Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet puutteisiin ja voiko niihin vaikuttaa? Miten hyvin kestävän kehityksen osa-alueet ovat tasapainossa KMO 2015:n toteutuksessa?

3. Prosessi

Onko KMO-prosessi ollut dynaaminen, oppiva ja innovatiivinen? Onko palauttejärjestelmä toimiva?

Miten eri tahot ovat sitoutuneet KMO 2015:n toteuttamiseen (eri hallinnonalat ja yksityissektori, kuten teollisuus ja metsänomistajat)?

Onko informaation hallinta ollut systemaattista? Onko tutkimusta ja tulevaisuustyötä hyödynnetty riittävästi KMO-prosessissa? Miten raportointia, seuranta ja mittaristoa voisi kehittää ja hyödyntää paremmin?

4. Kehittämisehdotukset

Mitkä ovat KMO 2015:n keskeiset kehittämishaasteet ja mitä haasteisiin vastaamiseksi tulisi tehdä? Kehittämisehdotuksia tulee esittää koskien kaikkia arvioinnin osa-alueita.

Painotusta ja kysymyksiä voidaan tarkentaa arvioinnin ohjausryhmässä. Ohjausryhmä hyväksyy täsmennetyn arviointisuunnitelman ensimmäisessä kokouksessaan.

Arvioinnin tulee perustua KMO 2015:n ja siihen liittyvien ja muiden relevanttien ohjelmien (mm. AMOt, METSO, MSO) ja toimielinten asiakirjoihin, KMO 2015:n väliarvioinnin kanssa lomittain tehtävän tulevaisuustyön sekä METSO -ohjelman väliarvioinnin ja seurannan asiakirjoihin, KMO 2010:n arviointeihin, soveltuviin tutkimuksiin sekä arvioijan keräämään materiaaliin.

4 Käytettävissä olevat tietolähteet

Kansallinen metsäohjelma 2015 ja sen oheismateriaali (Ellei toisin mainita, saatavissa internet-osoitteesta <http://www.mmm.fi/kmo> > Asiakirjat ja raportit):

- Kansallinen metsäohjelma 2015. Lisää hyvinvointia monimuotoisista metsistä - Valtioneuvoston periaatepäätös. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 3/2008.
- Metsäsektorin tulevaisuuskatsaus. Metsäneuvoston linjaukset metsäsektorin painopisteiksi ja tavoitteiksi. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 11/2006.
- KMO 2015:n seurantaraportti 2009 (Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 3/2009)
- KMO 2010:n seurantaraportti 2005-2006 (MMM:n julkaisuja 5/2007)
- KMO 2010:n evaluointiraportit 2002 (Diskurssi Oy) ja 2005 (MMM:n julkaisuja 5/2005)
- KMO 2015:n ennakoarviointiraportit: väliraportti ja loppuraportti (MMM:n julkaisuja 12/2007)
- Metsäneuvoston toimintasuunnitelmat
- Metsäneuvoston ja sen sihteeristön ja työryhmien pöytäkirjat
- KMO 2015:n verkkosivut (<http://www.mmm.fi/kmo/>)
- METSON verkkosivut (<http://www.metsonpolku.fi/>)
- Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta 2008-2016 (<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=82673&lan=fi>)
- Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008-2016 METSO. Ympäristöministeriön raportteja 5/2008. (<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=81475&lan=fi>)
- Metsien monimuotoisuuden turvaaminen – keinot ja niiden kohdentaminen. Suomen ympäristö 17/2008. (<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=83828&lan=fi>)
- Metsäalan tulevaisuusfoorumi osana KMO 2015:ta (<http://www.metsafoorumi.fi/>)

- Hetemäki, L. ym. (toim.) 2006. Suomen metsiin perustuva hyvinvointi 2015. Katsaus Suomen metsäalan kehitykseen ja tulevaisuuden vaihtoehtoihin. Metlan työraportteja 26. (Saatavissa internet-osoitteesta <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2006/mwp026.pdf>)
- Alueelliset metsäohjelmat osana KMO 2015:ta (<http://www.mmm.fi/> > Metsät > Metsäpolitiikka > Alueelliset metsäohjelmat)

Muu materiaali:

- Neljäs ministerikonferenssi metsien suojelemiseksi Euroopassa. Wien 28.-30.4.2003. Päätökset. MMM:n julkaisuja 12/2004. (Saatavissa internet-osoitteesta www.mmm.fi > Julkaisut > Julkaisusarja)
- Glück, P., Mendes, A., Neven, I. (toim.) 2003. What makes NFPs work? Interim Report on COST Action E19 “National Forest Programmes in a European Context”. (Luonnos saatavissa internet-osoitteesta www.metla.fi/eu/cost/e19 > Working papers, julkaisu toimitetaan pyydettyessä)
- Metsäalan strateginen ohjelma (MSO) (<http://www.tem.fi/index.phtml?s=3040>)

Lisäksi arvioijien tulee hyödyntää soveltuvin osin valmistuneita ja tekeillä olevia muita raportteja ja tulevaisuustöitä. Erityisesti on huomioitava KMO 2015:n väliarvioinnin kanssa lomittain tehtävä tulevaisuustyö ”Talouskriisin ja metsäalan murroksen vaikutus metsäalan tulevaisuuskuvaan vuoteen 2020 mennessä” sekä METSO -ohjelman väliarviointi ja seuranta.

5 Arvioinnin menetelmät, raportointi ja aikataulu

Arvioijan tulee tarjouksessaan esittää ne menetelmät, joita arvioinnissa tullaan käyttämään (esim. haastattelut, kyselyt, työpajat). Arvioinnissa toivotaan käytettävän myös vuorovai-kutteisia menetelmiä.

Arvioija raportoi arvioinnin alustavia tuloksia erikseen sovittavalla tavalla MMM:n ni-meämälle ohjausryhmälle ja kansalliselle metsäneuvostolle. Metsäneuvostolle raportoidaan maalisi- ja kesäkuun kokouksissa 2010. Arvioinnin tulosten tulee olla valmiita 31.5.2010 mennessä ja arviointiraportin viimeistelty 30.6.2010.